

Açık ve Uzaktan Öğrenme'nin Yönetim Bileşeni Bağlamında Yükseköğretimdeki Acil Uzaktan Öğretim Uygulamalarının Belirlenmesi

Determining Emergency Remote Teaching Practices in Higher Education Within the Context of the Management Component of Open and Distance Learning

Hakan Genç¹ , Mehmet Kesim²

¹ Milli Eğitim Bakanlığı

² Emekli

Özet

Pandemi gibi krizlerin oluşturduğu kritik durumlarda hayata geçirilen eğitim uygulamaları iyi planlanmış bir Açık ve Uzaktan Öğrenme (AUÖ) yerine, ani kararlarla çözümler üretilmeye çalışılan bir Acil Uzaktan Öğretim olabilmektedir. Dolayısıyla kriz durumlarında nitelikli AUÖ uygulamalarının hayata geçirilebilmesi için kriz öncesinde oluşturulan planlamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak planlama öncesinde, öncelikle deneyimlenen krizlerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada, deneyimlenen bir kriz durumu örneği olan COVID-19 sürecine odaklanılarak, AUÖ sisteminin yönetim bileşeni bağlamında yükseköğretimdeki Acil Uzaktan Öğretim uygulamalarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada Keşfedici Durum Çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 14 yükseköğretim kurumu, 14 akademisyen ve 14 öğrenen oluşturmaktadır. Akademisyen ve öğrenen katılımcılar 14 yükseköğretim kurumunun her birinden birer kişi olmak üzere araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın verileri görüşmeler, dokümanlar ve araştırmacı günlüğü aracılığıyla toplanmıştır. Görüşmeler ve dokümanlar aracılığıyla toplanan verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre AUÖ'nün yönetim bileşeni bağlamında yükseköğretimdeki Acil Uzaktan Öğretim uygulamalarının yükseköğretim kurumlarına göre birçok açıdan farklılık gösterdiği görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Acil Uzaktan Öğretim, Açık ve Uzaktan Öğrenme, Yükseköğretim, Sistem Yaklaşımı, Yönetim, Kriz

Pandemi gibi kriz durumlarında, uzaktan eğitim teknolojilerinin işe koşularak eğitime devam edilmesi yönündeki ani dönüşümle birlikte bir yandan eğitimin sürekliliği adına olumlu bir adım atılırken, diğer yandan hazırlıksız bir eğitim sürecini de dahil olunabilmektedir. İçeriğin sunumu, öğrenme materyallerinin oluşturulması, öğrenen/öğreten desteği ve etkileşimin sağlanması, gerekli teknolojik altyapıya sahip olma, doğru teknolojinin seçimi, uzaktan ölçme ve değerlendirmenin gerçekleştirilmesi, dijital bölünmeye ilişkin önlemlerin alınması gibi süreçlere ilişkin plansız olma ve bu bağlamda gerçekleştirilebilecek

Abstract

Educational actions taken during critical situations caused by crises such as pandemics can be in the form of Emergency Remote Teaching (ERT), which aims to produce solutions with prompt decisions, instead of a well-planned Open and Distance Learning (ODL). To be able to move from ERT to ODL in crisis situations, contingency plans created before the crises are required. However, to be able to do this, first of all, past crises need to be examined. For this reason, this study aims to determine ERT practices in higher education within the context of the management component of ODL system by focusing on the COVID-19 period, which is an example of a past crisis. Exploratory case study research design was adopted in the study. As a study group, 14 higher education institutions, 14 faculty members and 14 learners took part in the study. The qualitative data were collected via semi structured interviews, documents, and researcher's diary. The data collected via interviews and documents were analyzed using descriptive and content analysis. The research findings revealed that ERT practices in higher education within the context of management component of ODL system vary by institution in many aspects.

Keywords: Emergency Remote Teaching, Open and Distance Learning, Higher education, System Approach, Management, Crisis

planlamanın zaman alıcı olması hayata geçirilen eğitim uygulamalarında nitelik sorunlarını da beraberinde getirmektedir (UNESCO, 2020; Song vd., 2020, s. 151). Bu sebeple pandemi gibi krizlerin oluşturduğu kritik durumlarda, eğitimin sürekliliğinin sağlanması adına çözüm olarak işe koşulan uygulamalar iyi planlanmış, tüm dinamiklerinden yararlanılmış ideal bir Açık ve Uzaktan Öğrenme (AUÖ) yerine, ani kararlarla hızlı çözümler üretilmeye çalışılan bir Acil Uzaktan Öğretim olabilmektedir (Hodges vd., 2020).

İletişim / Correspondence:

Dr. Hakan Genç
Milli Eğitim Bakanlığı
e-posta: hkn_gnc@hotmail.com

Yükseköğretim Dergisi / TÜBA Higher Education Research/Review (TÜBA-HER), 13(2), 211-226. © 2023 TÜBA

Geliş tarihi / Received: Şubat / February 14, 2023; Kabul tarihi / Accepted: Mayıs / May 25, 2023

Bu makalenin atf künyesi / How to cite this article: Genç, H. & Kesim, M. (2023). Açık ve Uzaktan Öğrenme'nin Yönetim Bileşeni Bağlamında Yükseköğretimdeki Acil Uzaktan Öğretim Uygulamalarının Belirlenmesi. *Yükseköğretim Dergisi*, 13(2), 211-226. doi: 10.53478/yuksekokretim.1250736

ORCID: H. Genç: 0000-0003-1834-0110; M. Kesim: 0000-0002-8153-5159.

Dolayısıyla kriz durumlarında nitelikli AUÖ uygulamalarının hayata geçirilebilmesi için kriz öncesinde oluşturulan planlamalara ihtiyaç duyulmaktadır (Burns, 2020). Yaşanabilecek olası diğer kriz durumlarına hazırlık amacıyla Acil Uzaktan Öğretim süreçlerinde yaşanan sorunlar tespit edilerek bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Yükseköğretim kurumlarının kriz sonrası dönemde; eğitimde nasıl bir dönüşüme gidileceği, uzaktan eğitimin eğitim süreçlerinde nasıl daha etkili kullanılabilceği gibi değerlendirmelerde bulunularak eğitim süreçlerinin tasarımında revizyona gitmesi gerekmektedir (YÖKAK, 2020a). Bu bağlamda öncelikle deneyimlenen bir kriz durumu olan Acil Uzaktan Öğretim uygulamalarının ortaya konulmasının önem arz ettiği ifade edilebilir. Alanyazında her ne kadar Acil Uzaktan Öğretim sürecini ele alan çeşitli araştırmalar bulunsu da genel olarak araştırmaların; süreci sistem yaklaşımı ile ele almadığı, tek bir program/kurum gibi sınırlı araştırma gruplarına yer verdiği ya da sorun, görüş belirleme odaklı olduğu görülmektedir (Kaya & Işık, 2021; Lassoued vd., 2020; Sarı vd., 2022; Şahin, 2021; Yusuf, 2020). Bu araştırma bağlamında ise AUÖ'nün yönetim, öğrenme, etkileşim, teknoloji ve değerlendirme olmak üzere beş bileşenden oluşması ve her bir bileşenin sistemin bütününe etki etmesi gerçeğinden hareketle Acil Uzaktan Öğrenme uygulamalarının da yine bu bileşenler bağlamında sistematik olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca öncelikle Acil Uzaktan Öğretim uygulamalarının sistematik olarak ortaya konulması, sonrasında uygulamalarda yaşanan sorunların ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerinin sunulması gibi bir araştırma sürecinin izlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Buradan hareketle, bu araştırmanın amacı, AUÖ'nün yönetim bileşeni bağlamında yükseköğretim kurumlarındaki Acil Uzaktan Öğretim uygulamalarının belirlenmesidir.

Acil Uzaktan Öğretim ve Açık ve Uzaktan Öğrenme

COVID-19 pandemisi ile birlikte geleneksel eğitimin kesintiye uğraması sonucunda eğitimde küresel çapta bir dönüşüm yaşandığı görülmektedir. Yaşanan bu dönüşüm her ne kadar uzaktan eğitim, çevrimiçi öğrenme gibi kavramlarla açıklanmaya çalışılıyor olsa da hayata geçirilen uygulamalar alanyazında Acil Uzaktan Öğretim şeklinde ifade edilmektedir (Bozkurt vd., 2020, s. 2). İki kavram arasındaki farkların ortaya konulabilmesi için öncelikle AUÖ'nün tanımına odaklanılması gerektiği ifade edilebilir. Moore & Kearsley (2011, s. 2) AUÖ'yü; "öğretimin öğrenmeden farklı bir yerde meydana geldiği, öğrenen ve öğretene arasındaki etkileşimin iletişim teknolojileriyle sağlandığı planlı öğrenme ve öğretimler" şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımdan da hareketle, AUÖ'de her ne kadar öğrenen ve öğretene bir arada bulunma zorunluluğu olmasa da tamamen planlı bir öğrenme sürecinin varlığından söz edildiği görülmektedir. Acil Uzaktan Öğretim ise "eğitim-öğretimin yüz yüze devam edemediği kriz ya da acil durum süreçlerinde uzaktan öğretim çözümlerinin

kullanılmasını" ifade etmektedir. Acil Uzaktan Öğretim'de geleneksel eğitim için tasarlanmış eğitim süreçlerinin bir kriz nedeniyle çevrimiçi ortama aktarılması söz konusudur (YÖKAK, 2020a). Bunun yanı sıra, ilgili alanyazın incelendiğinde AUÖ'nün; a) kuramsal temellere dayandığı, b) esnek ve alternatif öğrenme ortamları sunduğu, c) öğrenenlerin; yönetsel, akademik, teknik ve sosyal bağlamda gereksinimlerine yönelik destek hizmetlerini içerdiği, d) uzun yıllardır bilimsel araştırmalar yürütülen, kalite standartları geliştirilen bir disiplin olduğu ve e) ilgili uzman insan kaynağıyla sistematik bir yapı içerisinde tasarlandığı görülmektedir (Denic & Zlatkovic, 2017; Eby, 2013; Erdos, 1975; Frantz & King, 2000; Holmberg, 1995; Moore & Kearsley, 2012; Saba, 2013a; Simonson vd., 2015; YÖKAK, 2020a). Diğer taraftan Acil Uzaktan Öğretim ise a) kriz anında alınan ani kararlarla eğitim sürekliliğini sağlama adına plansız öğretim uygulamalarının işe koşulduğu, b) esnek ve alternatif öğrenme ortamları yerine geleneksel sınıfın bire bir çevrimiçi ortama aktarıldığı zorunlu ve geçici bir süreci ifade etmektedir (Hodges vd., 2020; YÖKAK, 2020a). Bunların yanı sıra, AUÖ sisteminin; yönetim, öğrenme, etkileşim, teknoloji ve değerlendirme olmak üzere makro boyutları ve bu boyutlara ilişkin mikro boyutları olduğu göz önünde bulundurulduğunda böyle bir sistem tasarımının ciddi bir zaman gerektirdiği ifade edilebilir. Ayrıca beklenmedik bir durum karşısında refleks olarak hayata geçirilen Acil Uzaktan Öğretim uygulamalarını, tasarımı çok boyutlu olan ve zaman gerektiren AUÖ uygulamaları ile eş değer tutmak AUÖ uygulamalarına karşı oluşabilecek ön yargıları da tetikleyen bir hataya dönüşebilir.

Açık ve Uzaktan Öğrenmede Sistem Yaklaşımı

Sistem yaklaşımını eğitim bağlamında değerlendiren Banathy'ye (1996, s. 47) göre; birbirine bağlı kademelerle işleyen eğitim sisteminin özelliklerinin, sistem bileşenleri arasındaki etkileşim dinamiklerinin, ilişkilerin ve bağlılık biçimlerinin, bütünün özelliklerinin, sistemik etkileşim ve sentez sonucu çeşitli sistem kademelerinde ortaya çıkan özelliklerin, eğitim sistemi ve çevre arasındaki etkileşimin keşfedilebilmesi sistem yaklaşımı ile söz konusu olabilmektedir. Alanyazın incelendiğinde sistem yaklaşımından AUÖ alanında da yararlandığı görülmektedir. Smith ve Dillon (1999, s. 34) uzaktan eğitimin bir sistem olarak incelenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Saba (2013b) uzaktan eğitimin birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen diğer sistemler gibi karmaşık bir sistem olduğunu ifade etmektedir. Frantz ve King (2000, s. 33) uzaktan eğitim bağlamında teknoloji, kurum, amaç ve insan bileşenlerinin birbirine bağlanması ve ilişkilendirilmesi için sistem yaklaşımının önemli bir araç olduğunu ifade etmektedir. Moore ve Anderson (2003, s. 11-12) uzaktan eğitimin; karmaşık, dinamik ve doğrusal olmayan dolayısıyla uyarlanabilir davranışlarla kendi kendini organize eden, değişen, kaotik, aynı zamanda düzenli bir sistem olduğunu ifade etmektedir. Ek olarak uzaktan eğitim sisteminin karmaşık yapısının sistem yaklaşımı ile anlaşılabilceğini ifade etmektedir. Yine benzer bir

şekilde Moore ve Kearsley (2012, s. 9) başarılı bir uzaktan eğitim uygulaması için sistem yaklaşımının benimsenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Alanyazında AUÖ sisteminin bileşenlerini farklı şekillerde ele alan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Denic & Zlatkovic, 2017; Frantz & King, 2000; Saba, 2013a). Bu çalışmada AUÖ sistemi bileşenleri alanyazına dayalı olarak araştırmacı tarafından; yönetim, etkileşim, öğrenme, teknoloji ve değerlendirme şeklinde ele alınmaktadır (Eby, 2013; Moore & Kearsley, 2012). Araştırmanın odağını; farklı işlerin bir arada uyum içinde yürütülebilmesi için personel, zaman ve para yönetimi, öğrenen gereksinimlerinin değerlendirilmesi, program/ders materyallerinin zamanında üretimi, uygun personel ve akademisyenin istihdamı ve hizmet içi eğitimi, alt sistemlerin gözlenmesi ve geri bildirim mekanizmalarının işletilmesi, yeni öğretim yollarına adapte olunabilmesi için kurum kültürünün değişimi, yasa tüzük ve yönetmelikler gibi alt bileşenleri de olan yönetim bileşeni oluşturmaktadır (Eby, 2013; Moore & Kearsley, 2012).

Araştırmanın amacı

Bu çalışmada, AUÖ sisteminin bir alt bileşeni olan yönetim bağlamında yükseköğretimdeki Acil Uzaktan Öğretim uygulamalarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada, AUÖ sisteminin yönetim bileşeni bağlamında yükseköğretimdeki Acil Uzaktan Öğretim uygulamaları nelerdir? sorusuna yanıt aranmaktadır. Araştırma sorusuna, yönetim bileşeninin alt bileşenleri olan a) yönetsel kararlar (eğitim modeli, öğrenen devam takibi, öğrenen hakları) b) organizasyonel yapı c) hizmet içi eğitim bağlamında yanıt aranmaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma türlerinden biri olan keşfedici durum çalışması kullanılmaktadır. Creswell (2007, s. 73) durum çalışmasını; sınırları belli olan bir veya birkaç durumun gözlem, görüşme, görsel-işitsel malzemeler, dokümanlar ve raporlar gibi çoklu veri toplama araçlarıyla derinlemesine bilgi toplanarak zaman içerisinde keşfedildiği, durumun ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımı olarak tanımlamaktadır. Durum çalışması alanyazında farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır (Bassegy, 1999; Merriam, 1998; Stake, 2005; Yin, 1994; Yin, 2003). Yin durum çalışmasını; bütüncül tek durum, bütüncül çoklu durum, iç içe geçmiş tek durum, iç içe geçmiş çoklu durum olarak dört kategoride ele aldığı gibi gerçekleştirildiği amaç doğrultusunda keşfedici, betimleyici, açıklayıcı olmak üzere üç kategoride de ele almaktadır (Yin, 2003, s. 3; Yin, 1981, s. 110; Yin, 1994, s. 38). Araştırma sorularında daha çok “ne” sorusu üzerinde durulması keşfedici; “ne”, “kim”, “nerede” soruları üzerinde durulması betimleyici ve “nasıl”, “niçin” soruları üzerinde durulması ise açıklayıcı durum çalışmasını işaret etmektedir (Yin, 2003, s. 5-7). Bu çalışmada; AUÖ sisteminin yönetim bileşeni bağlamında yükseköğretimde işe koşulan Acil Uzaktan Öğretim uygulamaları nelerdir sorusuna derinlemesine yanıt arandığını için keşfedici durum çalışması kullanılmıştır.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de yer alan 14 yükseköğretim kurumu, 14 akademisyen ve 14 öğrenen oluşturmaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya dahil edilen yükseköğretim kurumlarının özellikleri.

Bölge	Türü	TÜMA (2021) uzaktan eğitim memnuniyet ortalaması	
Üniversite 1	Akdeniz	Devlet	Ortalama üzeri
Üniversite 2	Akdeniz	Devlet	Ortalama üzeri
Üniversite 3	Doğu Anadolu	Devlet	Ortalama altı
Üniversite 4	Marmara	Vakıf	Ortalama üzeri
Üniversite 5	Güneydoğu Anadolu	Devlet	Ortalama altı
Üniversite 6	Marmara	Devlet	Ortalama altı
Üniversite 7	İç Anadolu	Vakıf	Ortalama üzeri
Üniversite 8	Ege	Devlet	Ortalama üzeri
Üniversite 9	İç Anadolu	Devlet	Ortalama altı
Üniversite 10	Doğu Anadolu	Devlet	Ortalama altı
Üniversite 11	Güneydoğu Anadolu	Devlet	Ortalama altı
Üniversite 12	Karadeniz	Devlet	Ortalama üzeri
Üniversite 13	Ege	Devlet	Ortalama üzeri
Üniversite 14	Karadeniz	Devlet	Ortalama üzeri

Tablo 2. Akademisyen katılımcıların özellikleri

Akademisyen Katılımcı (AK)	Cinsiyet	Unvan	Bölüm/Anabilim dalı/Birim
Ü1 AK	E	Prof. Dr.	Türkçe Eğitimi (Anabilim dalı başkanı)
Ü2 AK	E	Doç. Dr.	Yönetim Bilimleri
Ü3 AK	E	Öğr. Gör.	Mütercim Tercümanlık (Uzaktan eğitim koordinatörü)
Ü4 AK	K	Doç. Dr.	UZEM yöneticisi
Ü5 AK	E	Dr. Öğr. Üyesi	Sağlık Bilimleri
Ü6 AK	E	Öğr. Gör.	UZEM akademik personeli
Ü7 AK	E	Dr. Öğr. Üyesi	Bilgisayar Merkezi Yöneticisi
Ü8 AK	E	Dr. Öğr. Üyesi	UZEM yönetici yardımcısı
Ü9 AK	K	Dr. Öğr. Üyesi	Özel Eğitim (Dekan Yrd.)
Ü10 AK	E	Dr. Öğr. Üyesi	Özel Eğitim (Bölüm başkanı)
Ü11 AK	K	Öğr. Gör. Dr.	Geleneksel El Sanatları
Ü12 AK	E	Öğr. Gör.	Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri
Ü13 AK	E	Öğr. Gör.	Eğitim Programları ve Öğretim
Ü14 AK	E	Dr. Öğr. Üyesi	Özel Eğitim (Bölüm başkan yrd.)

Akademisyen ve öğrenen katılımcılar 14 yükseköğretim kurumunun her birinden birer kişi olmak üzere araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan yükseköğretim kurumlarının belirlenmesinde; a) Acil Uzaktan Öğretim sürecinde teknolojik altyapı gibi unsurların coğrafi bölgelere göre farklılık gösterebileceğinden hareketle her coğrafi bölgenin temsil edilmesi b) Acil Uzaktan Öğretim sürecinde sahip olunan olanakların ve buna bağlı olarak hayata geçirilen uygulamaların farklılık gösterebileceğinden hareketle hem vakıf hem devlet üniversitelerinin temsil edilmesi c) 125 devlet ve 73 vakıf olmak üzere 198 üniversitede

öğrenim gören 42.353 öğrenciden nicel veri toplanılarak gerçekleştirilen Uzaktan Eğitim Türkiye Üniversite Memnuniyet Araştırması'nda [TÜMA] (2021) uzaktan eğitim genel memnuniyet puanları ortalamasının üzerinde ve altında olan üniversitelerin temsil edilmesi, ölçütleri dikkate alınarak daha zengin veri elde edilmek istenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğrenen katılımcıların belirlenmesinde Acil Uzaktan Öğretim sürecinde ders almış olmak ölçütü, akademisyen katılımcıların belirlenmesinde ise Acil Uzaktan Öğretim sürecinde ders vermiş olmak veya yönetsel süreçlerde görev almış olmak ölçütleri kullanılmıştır.

Tablo 3. Öğrenen katılımcıların özellikleri

Öğrenen Katılımcı (ÖK)	Cinsiyet	Sınıf	Bölüm
Ü1 ÖK	K	4	Makine Mühendisliği
Ü2 ÖK	E	4	Eczacılık
Ü3 ÖK	E	3	Antrenörlük
Ü4 ÖK	K	1	İlk ve Acil Yardım
Ü5 ÖK	E	4	Sinema Televizyon
Ü6 ÖK	K	3	Yönetim Bilişim Sistemleri
Ü7 ÖK	K	1	İletişim Tasarım (+2 Yıl Hazırlık)
Ü8 ÖK	K	4	İlköğretim Matematik
Ü9 ÖK	K	4	Özel Eğitim
Ü10 ÖK	E	4	Sınıf Öğretmenliği
Ü11 ÖK	K	3	Okul Öncesi Öğretmenliği
Ü12 ÖK	E	2	Özel Eğitim
Ü13 ÖK	K	4	İlköğretim Matematik
Ü14 ÖK	E	4	Özel Eğitim

Belirlenen ölçütlere uygun olan kurumlar arasından araştırmacının akademisyen ve öğrenen katılımcılara da kolay ulaşabileceği kurumlar araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya dahil olan 14 yükseköğretim kurumunun 2 tanesini vakıf, 12 tanesini devlet üniversitesi oluşturmaktadır. Araştırmaya dahil edilen 12 devlet üniversitesinin 6 tanesi 128 devlet üniversitesinin uzaktan eğitim genel memnuniyet puanı ortalamasının altındayken diğer 6 tanesi ise ortalamanın üstündedir. 2 vakıf üniversitesinin ikisi de 73 vakıf üniversitesinin uzaktan eğitim genel memnuniyet puanı ortalamasının üstündedir. Araştırmaya dahil edilen yükseköğretim kurumlarının kimliğinin gizli tutulması adına kurumlara 1- 14 arası kod verilmiştir. Kodlamada kullanılan rakamlar herhangi bir öncelik ifade etmemektedir. Araştırmaya dahil edilen yükseköğretim kurumlarının özellikleri ■ Tablo 1'de yer almaktadır. 14 yükseköğretim kurumunun belirlenmesi sonrasında her bir kurumu temsilen 14 gönüllü akademisyen araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların özellikleri ■ Tablo 2'de yer almaktadır. Yine her bir kurumu temsilen 14 gönüllü öğrenen araştırmaya dahil edilmiştir. Öğrenen katılımcıların özellikleri ■ Tablo 3'de yer almaktadır.

Veri toplama tekniği ve aracı

Durum çalışmalarında veri toplama amacıyla çeşitli kaynaklardan yararlanılabilmektedir. Bu kaynaklar; görüşmeler, kayıtlar, dokümanlar, görsel materyaller ve gözlemlerdir (Yin, 1981, s. 104). Nitel araştırmalarda kullanılan diğer bir veri toplama aracı da araştırmacı günlükleridir.

Bu araştırmanın verileri yarı-yapılandırılmış görüşmeler, dokümanlar ve araştırmacı günlüğü aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmada 14 öğrenen ve 14 akademisyen olmak üzere toplamda 28 katılımcıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme sorularının hazırlanmasında alanyazından yararlanılmıştır. Araştırmacı tarafından yönetim bileşeni altında yönetsel kararlar (eğitim modeli, öğrenen devam takibi, öğrenen hakları), organizasyonel yapı, hizmet içi eğitim alt bileşenlerine yer verilmiştir. Katılımcılara, ilgili bileşenler bağlamında yükseköğretimdeki Acil Uzaktan Öğretim uygulamalarının ne olduğu sorulmuştur. Görüşme soruları uygulanmadan önce oluşturulan sorulara ilişkin uzman görüşü alınmış ve bir öğrenen ve bir akademisyen ile pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Akademisyen ve öğrenen katılımcılar için aynı görüşme soruları kullanılmıştır. Görüşmeler Şubat 2022-Mayıs 2022 arasında gerçekleştirilmiştir. Tüm görüşmeler, katılımcılardan randevu alınarak telefon üzerinden gerçekleştirilmiş ve katılımcıların bilgisi dahilinde kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı, görüşmeler esnasında gerekli durumlarda soruların anlaşılmasını destekleyici nitelikte örneklere yer vermiş ancak herhangi bir yönlendirme ve yorumda bulunmamıştır.

Bu araştırmada doküman olarak araştırmaya dahil olan 14 kurumun; Acil Uzaktan Öğretim sürecinde almış oldukları

senato kararları, 2020-2021 yılı kurum içi değerlendirme raporları, 2020 yılı Uzaktan eğitimde kalite güvencesi ek raporları, Acil Uzaktan Öğretim süreci faaliyet raporları, kılavuzları ve anket sonuçları incelenmiştir. Araştırmacı tarafında ulaşılan dokümanların çeşitliliği her bir kuruma göre farklılık gösterebilmektedir. Araştırmaya dahil edilen 14 kuruma ilişkin dokümanların yanı sıra YÖK ve YÖKAK'ın Acil Uzaktan Öğretim sürecine ilişkin almış oldukları kararlar ve ilgili süreçte yapmış oldukları araştırmalar da incelenmiştir.

Bu araştırmada, görüşmeler ve erişilebilen dokümanlar aracılığıyla toplanan verilerde oluşabilecek eksikliklerden hareketle, araştırmaya dahil olan yükseköğretim kurumlarının resmi internet sayfalarında yer alan Acil Uzaktan Öğretim sürecindeki paylaşımları düzenli olarak takip edilmiştir. Araştırma sorularıyla ilişkili olan içerikler araştırmacı tarafından alıntı formunda not alınarak bir araştırmacı günlüğü oluşturulmuştur. Günlük, 2020 Mayıs- 2021 Mayıs tarihleri arasında tutulmuştur.

Veri Analizi

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerden ve dokümanlardan elde edilen veriler öncelikle betimsel analize, sonrasında ise içerik analizine tabi tutulmuştur. Betimsel analiz, daha önceden belirlenen, araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturan temalara göre nitel verilerin özetlenmesi ve yorumlanmasını ifade etmektedir. Betimsel analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analiziyle daha da derinleştirilmektedir. İçerik analizinde, birbiriyle ilişkili verilerin belirli temalar altında organize edilmesi söz konusudur. (Baltacı, 2017; Guba & Lincoln, 1994; Maxwell, 2008; Pope vd., 2006; Yıldırım & Şimşek, 2005; Yıldırım & Şimşek, 2011). Bu bağlamda öncelikle yükseköğretimdeki Acil Uzaktan Öğretim uygulamalarına yönelik elde edilen veriler araştırmanın tematik çerçevesi olan AUÖ'nün yönetim bileşeni ve bu bileşene ilişkin alt bileşenler bağlamında organize edilmiştir. Sonrasında ise birbiriyle ilişkili olan verilerle diğer temalar oluşturulmuştur. Dijital bölünme önlemleri ve Veri gizliliği ve güvenliği temaları içerik analizi sonucunda sonradan eklenmiştir. Temalarla ilişkili olarak katılımcıların ifadelerine ve dokümanlardan elde edilen verilere doğrudan alıntılarla yer verilmiştir. Alıntılara yer verilirken katılımcıların kimliğinin gizli tutulması adına "Akademisyen Katılımcı" (AK) ve "Öğrenen Katılımcı" (ÖK) kodları kullanılmıştır. Ayrıca "AK" ve "ÖK" kodunun önünde görev yapılan/öğrenim görülen kurumun kod bilgisine de "Üniversite 1" (Ü1) şeklinde yer verilmektedir.

Araştırmaya dahil olan kurumların internet sayfalarından edinilen veriler doğrudan yönetime ilişkin temalar/alt temalar altında araştırmacı günlüğüne aktarıldığı için günlük verileri herhangi bir betimsel analiz sürecine dahil edilmemiş, doğrudan içerik analiziyle derinleştirilmiştir.

Araştırmacı günlüğü verilerinin sunulmasında “Günlük Kaydı” (GK) kodu kullanılmaktadır. Ayrıca “GK” kodunun önünde kurumun kod bilgisine de “Üniversite 1” (Ü1) şeklinde yer verilmektedir.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik kavramlarının yerine inandırıcılık kavramı ele alınmakta ve iç geçerlik, dış geçerlik, güvenilirlik, nesnellik kavramlarının yerine inanılabilirlik, aktarılabirlik, güvenilebilirlik ve onaylanılabilirlik kavramları önerilmektedir (Guba & Lincoln, 1982, s. 376). İnanılabilirlik, aktarılabirlik, güvenilebilirlik ve onaylanılabilirlik bağlamında bu araştırmada; a) katılımcıların kendilerini rahat ifade edebildikleri mümkün olduğunca uzun süren görüşmeler gerçekleştirilmiştir b) araştırma sorusunun oluşturulmasında ve verilerin analizi sürecinde uzman görüşü alınmıştır c) araştırma verilerinin toplanmasında görüşmeler, dokümanlar ve araştırmacı günlüğünden yararlanılarak veri kaynakları çeşitlendirilmiştir d) araştırmanın çalışma grubuna, veri kaynaklarına, veri toplama ve veri analizi sürecine ilişkin ayrıntılı bilgiler sunulularak aktarılabirlik sağlanmıştır e) görüşmelerin ses kayıtları ve transkriptleri, dokümanlar ve araştırmacı günlüğü gibi ham veriler gerekli durumlarda ulaşılabilmesi adına elektronik ortamda saklanmaktadır f) bulgular, araştırmacının kişisel görüşüne yer verilmeksizin doğrudan alıntılarla sunulmuştur g) araştırmada Acil Uzaktan Öğretim sürecine ilişkin zengin veri elde etmek amacıyla amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Etik standartlara uygunluk

Araştırma kapsamında veri toplanmasına ilişkin Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 20. 04. 2021 tarihli ve 62238 protokol numaralı onayı alınmıştır.

Bulgular

Dokümanlar, görüşmeler ve araştırmacı günlüğü aracılığıyla elde edilen bulgulara göre yönetim bağlamındaki Acil Uzaktan Öğretim uygulamaları yükseköğretim kurumlarına göre farklılık gösterebilmektedir. Uygulamalara dört tema altında yer verilmektedir (■ Tablo 4).

Yönetsel kararlar

Yönetsel kararlar bağlamındaki bulgulara; YÖK kararları/ uygulamaları, eğitim modelleri, öğrenen hakları, öğrenen devam takibi ve pandeminin seyrinin hafiflediği dönemlerde tercih edilen eğitim modelleri olmak üzere dört alt tema altında yer verilmektedir.

YÖK kararları/uygulamaları

2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında, COVID-19 pandemisi nedeniyle tüm yükseköğretim

■ **Tablo 4.** Acil Uzaktan Öğretim uygulamalarının ele alındığı temalar ve alt temalar

Temalar	Alt temalar
1. Yönetsel kararlar	YÖK kararları/uygulamaları Eğitim modelleri Öğrenen hakları Öğrenen devam takibi Pandeminin seyrinin hafiflediği dönemlerde tercih edilen eğitim modelleri
2. Organizasyonel yapılanma	
3. Hizmet içi eğitimler	
4. Dijital bölünme önlemleri	
5. Veri gizliliği ve güvenliği	

kurumlarında 16 Mart tarihinden itibaren eğitime üç hafta ara verilmesi kararlaştırılmıştır. Sonrasında 189 yükseköğretim kurumunun %64'ü ara verilme tarihinden bir hafta sonra 23 Mart 2020'de, %21,6'sı 30 Mart'ta, %13,2'si ise 6 Nisan'da Acil Uzaktan Öğretim'e geçiş yapmıştır. İlgili dönemle sınırlı olmakla beraber tüm yükseköğretim kurumlarında yüz yüze eğitime ara verilerek yalnızca uzaktan eğitim, açık öğretim ve dijital öğretim yöntemlerinin işe koşulması yönünde mevzuat değişikliği yapılmıştır (YÖK, 2020a; YÖK, 2020b). Bu karar doğrultusunda yine ilgili dönemle sınırlı olmak üzere uzaktan yapılacak olan eğitim için gerekli donanım ve internet erişimine sahip olmayan öğrencilere kayıt dondurma olanağı sağlanmıştır (YÖK, 2020a; YÖK, 2020c). Örgün eğitimde uzaktan eğitimle sunulabilecek ders oranının %30'dan %40'a çıkarılması kararlaştırılmış dolayısıyla eğitimde trend model olarak ön plana çıkan karma eğitim modelinin yükseköğretim kurumlarında uygulanabilmesine zemin hazırlanmıştır. Programlarda yer alan derslerin en az %10'unun uzaktan eğitim ile sunulmasının teşvikine de karar verilmiştir (YÖK, 2020d). Bunların yanı sıra YÖK çatısı altında, uzaktan eğitim politikalarının oluşturulmasına katkı sağlaması açısından farklı üniversitelerde görev yapan uzaktan eğitim alan uzmanlarının yer aldığı Uzaktan Öğretim Politikaları Komisyonu ve uzaktan eğitimde kalite standartlarının belirlenmesi ve uygulamaların değerlendirilmesine yönelik bir birim kurulmuştur. Ayrıca üniversitelerin COVID-19 faaliyet sayfalarının bağlantılarına yer verilen Pandemi sürecinde üniversitemizdeki çalışmalar adlı internet sayfası oluşturulmuştur. Pandemi sürecindeki eğitim faaliyetlerinin planlanması bağlamında ise YÖK ve YÖKAK tarafından yükseköğretim kurumlarına rehberlik sunmak adına birtakım çalışmalar gerçekleştirilmiş ve üniversitelerin yetkinliklerinin çeşitlilik gösterebileceğinden hareketle Acil Uzaktan Öğretim uygulamalarının işe koşulunda yetki üniversitelere bırakılmıştır. YÖK ve YÖKAK tarafından ilgili süreçte sunulan rehberlik çalışmalarına aşağıda yer verilmektedir (YÖK, 2021a; YÖK, 2020b; YÖK, 2020d; YÖK, 2020e; YÖK, 2020f; YÖK, 2020g; YÖK, 2020h; YÖKAK, 2020b).

- YÖK çatısı altındaki Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm Komisyonu tarafından, pandemi döneminde eğitimin kesintiye uğramaması adına uygulanacak uzaktan öğretim faaliyetlerine yönelik Pandemi Dönemi Uzaktan Öğretim Uygulamaları Yol Haritası oluşturulmuştur.
- Nitelikli uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin bir çerçeve niteliğinde öneriler sunan Küresel Salgında Yeni Normalleşme Süreci Rehberi oluşturulmuştur.
- Küresel Salgında Yeni Normalleşme Süreci Rehberi 2021 yılında güncellenerek Küresel Salgında Eğitim ve Öğretim Süreçlerine Yönelik Uygulamalar Rehberi oluşturulmuştur.
- 27 Mart 2020 tarihinde YÖKAK bünyesinde oluşturulan Uzaktan Eğitim Çalışma Grubu tarafından kaliteli bir uzaktan eğitimin bileşenlerini belirleyen Yükseköğretimde uzaktan eğitim ve kalite güvencesi sistemi, Günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir uzaktan eğitim sistemi için bazı anahtar özellikler ve Pandemi dönemi uzaktan eğitim başlıklı çalışmalar yayınlanmıştır.

2020-2021 eğitim-öğretim yılında pandeminin yerel seyri ve programların kendine özgü özellikleri olduğu gözetilerek eğitime nasıl devam edileceği yükseköğretim kurumlarının inisiyatifine bırakılmıştır. Bu konuda küresel çaptaki uygulamalara bakıldığında da tamamen uzaktan eğitim, karma eğitim ya da program/fakülte bazlı değerlendirmede bulunma gibi uygulamalara gidildiği görülmektedir (YÖK, 2020). YÖK'ün yetki devrini üniversitelere bırakması hususundaki görüşler bağlamında alanyazından elde edilen bazı bulgular şu şekildedir. “Öğretim elemanlarının %72’si yetki devri hakkında olumlu görüş bildirirken, olumsuz görüş bildirenlerin oranı ise %14’tür.” [YÖK, 2021b]. “Ankete katılan öğrencilerin %43’ü yetki devri hakkında olumlu görüş bildirirken, olumsuz görüş bildirenlerin oranı ise yüzde %28’dir.” [YÖK, 2021c]

Eğitim modelleri

COVID-19 pandemisinin Türkiye’de görülmeye başlandığı 2020 yılı bahar yarıyılında 189 yükseköğretim kurumunun %99.2’sinin teorik derslerini, yaklaşık %89’unun uygulamalı derslerin teorik kısımlarını, %75’inin bazı uygulamalı dersleri uzaktan sunduğu görülmektedir (YÖK, 2020b). Bir sonraki eğitim öğretim yılında da kurumların bu bağlamda aldıkları kararlar çeşitlilik göstermektedir. Tüm teorik derslerin uzaktan/mümkün olduğunca uzaktan, uygulamalı derslerin ise uzaktan/yüz yüze/ileri bir tarihte yapılması gibi çeşitli uygulamalara gidildiği görülmektedir. “2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılına ilişkin olarak; Üniversitemizde tüm ön lisans, lisans ve lisansüstü teorik ve teorik ağırlıklı derslerin uzaktan eğitim yöntemiyle gerçekleştirilmesi, ayrıca uygulama ağırlıklı fakültelerde, uygulama ağırlıklı derslerin bulunduğu sınıflar; şubelere bölünmüş/sevreltilmiş biçimde gerekli

tedbirler alınarak yüz yüze yapılması planlanmıştır.” [Ü1 GK]. Ayrıca, Tıp ve Diş hekimliği fakültelerinde yüz yüze eğitim diğer fakültelelere ise derslerin özelliklerine göre yüz yüze, uzaktan veya erteleme inisiyatifi sunulması ya da ders bazındaki kazanımların dikkate alınarak uygulamalı etkinliklerin yüz yüze, teorik etkinliklerin ise uzaktan yapılması yönünde de kararların alındığı görülmektedir. “Tıp ve Diş Hekimliği Fakülteleri hariç diğer Fakülte/ Yükseköğretim/Meslek Yükseköğretim (birim) kendi ihtiyaç ve açılmış olan derslerin özellikleri doğrultusunda öngörülen yöntemlerden tercihte bulunacak (örgün, uzaktan, ileri bir tarihte), birime ait dersler bu çerçevede gerçekleştirilecektir.” [Ü2 GK]. “Mesela ders online ama labı yüz yüze olan dersler oldu. Yaşa göre izin formları oluşturuldu dışarıda yakalandığında gösterebileceği. Bilgi sistemi üzerinden indirip gösterebileceği bir sistem yaptık.” [Ü7 AK]. Yine Tıp Fakültesi, Diş hekimliği, Devlet Konservatuvarı, BESYO programlarındaki pratik ve klinik uygulama derslerinin bir sonraki döneme erteleneceği, Tıp fakültesi 6. Sınıf (intörn) öğrenenlerin ise yüz yüze eğitime devam edeceği yönünde de kararlar alındığı görülmektedir. “Tıp Fakültesi, Diş hekimliği, Devlet Konservatuvarı, BESYO programlarındaki pratik ve klinik uygulama dersleri 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılına ertelenmiştir. Tıp fakültesi 6. sınıf öğrencileri (intörn) yüz yüze eğitime devam edeceklerdir.” [Ü14 GK]

Tüm bunlara ek olarak, ilgili eğitim öğretim yılı için yüz yüze, uzaktan ya da karma eğitim modellerinden herhangi birinin uygulanması olasılığı göz önünde bulundurularak, her üç durum için ders program hazırlanması yönünde karar alan, uygulanacak eğitim modelinin belirlenmesinde öğrenen tercihini dikkate alan kurumlar da bulunmaktadır. “Pandemi süresince uzaktan eğitim verilmesi nedeniyle 2020-2021 eğitim öğretim yılı Güz döneminin başında tüm birimlerden “tamamen yüz yüze, tamamen uzaktan veya karma eğitim” olmak üzere üç farklı senaryo için ders programı hazırlanması istenmiştir.” [Üniversite 3 Kurum iç değerlendirme raporu, 2020]. Bir akademisyen katılımcı, kurumda öncelikle karma eğitim modelinin benimsendiğini sonrasında ise öğrenen tercihleri doğrultusunda uzaktan eğitim modeline dönüldüğünü ifade etmektedir. “Dönem geldiğinde bir hibrit eğitim başlanacaktı. Hibrit eğitime başladık altyapıyı ona göre ayarladık. Ama öğrenciler uzaktan eğitimi tercih ettiler. Otomatik olarak uzaktana döndü. Dersler zaten Zoom üzerinden koordineli devam etti.” [Ü7 AK]

Öğrenen Hakları

Acil Uzaktan Öğretim sürecinde; tek ders sınav hakkının artırılması, ön koşul gerektiren ders alımlarında esneklik tanınması ve kredili geçer not/kredisiz geçer not seçeneklerinin sunulması gibi öğrenenler açısından bir takım kolaylaştırıcı düzenlemeler yapan bazı kurumların olduğu görülmektedir.

“2019-2020 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılında, COVID-19 salgını nedeniyle tek ders sınav hakkı bir kereye mahsus olmak üzere senatomuz tarafından üç derse yükseltilmiştir. 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı Güz ve Bahar Yarıyıllarına mahsus olmak üzere genel not ortalaması 1,80’in altında olan öğrencilerin ders yüklerinin (30’dan) 50 AKTS’ye yükseltilmesi Üniversitemiz Senatosunca uygun görülmüştür. (Sadece belirtilen eğitim-öğretim yılı için) ön koşul uygulanan müfredatlarda, öğrencileri ön koşul şartını sağlayamadıklarından dolayı alamadıkları ön koşullu dersleri alabilmeleri Üniversitemiz Senatosunca uygun görülmüştür.” [Ü2 GK]. “Notu aldıktan sonra ortalamasını etkilemeyecek şekilde kredisiz geçer not kredili geçer not hakkı verildi.” [Ü7 AK]

Bunlara ek olarak, bir akademisyen katılımcı, yüz yüze derslerdeki belirli aktivitelerin ileri bir tarihte tamamlanabilmesi olanağı sunulduğunu, bu bağlamda tamamlanmamış derslerin ilgili süreçte öğrenenlerin akademik ilerleyişlerine engel teşkil etmediğini ifade etmektedir. “Yüz yüze olmak zorunda olan birtakım aktiviteleri tamamlayamayanlara daha sonra yüz yüze müsait olduğunda tamamlamak üzere bir hak geldi ve bu dersler öğrencilerin akademik olarak devam etmesini engellemedi.” [Ü7 AK]. Başka bir katılımcı, ilgili süreçte devam zorunluluğunun aranmadığını ve çevrimiçi sınavlara katılmama ile ilgili yapılan tüm mazeret sınavı başvurularının kabul edildiğini belirtmektedir. “Devamsızlıkları girmedik biz hiç o dönemde. Öğrenci sınava giremedi ya da işte sistemden şu saatte düştüm dediği zaman dilekçe yazıp tekrar mazeret sınavları oluşturuldu. Öğrencilerin her türlü mazereti kabul oldu.” [Ü5 AK]. Diğer bir katılımcı da benzer bir şekilde hemen hemen tüm mazeret sınavı başvurularının kabul edildiğini bunun dışında herhangi bir düzenlemeye gidilmediğini ifade etmektedir. “Öyle bir şey yapılmadı. Öte yandan mümkün mertebe her mazeret talebini ifade eden öğrencinin mazeret hakkı tanındı.” [Ü6 AK]

Öğrenen Devam Takibi

Araştırma bulgularına göre Acil Uzaktan Öğretim sürecinde öğrenen devam takibi yapılması yönünde yönetsel karar alan kurumlar olduğu gibi yapılmaması yönünde karar alan kurumlar da bulunmaktadır. “Pandemi döneminde devam zorunluluğu aranmayacaktır.” [Üniversite 2 Senato kararları, 2020]. “Devamsızlık durumu eskiden olduğu gibi devam etti.” [Ü7 AK].

Devam takibi yapılması yönünde yönetsel karar alan bir kurumdan bir akademisyen katılımcı, bazı akademisyenlerin devamlılığı ölçme değerlendirmeye de yansıttığını ifade etmektedir. “Devamsızlık durumu eskiden olduğu gibi devam etti. Bazı hocalar not tanımlıyor mesela devam 5 puan etkili şeklinde.” [Ü7 AK]. Aynı kurumda öğrenim gören bir katılımcı da kurumda sunulan burs imkanının devamlılıkla doğrudan ilişkili olduğunu, dolayısıyla da

devamsızlığın sıkı takip edildiğini belirtmektedir. “Evet canlı yoklama şeklinde. Bizde burs da devamsızlığa bağlı olduğu için oldukça hassas bir konu.” [Ü7 ÖK]. Başka bir kurumdan bir öğrenen katılımcı, ilgili süreçte bir dersten devamsızlıktan kaldığını belirtmektedir. “Ben bir dersten devamsızlıktan kaldım. Devam takibi söz konusuydu.” [Ü9 ÖK].

Devam takibi yapılmaması yönünde karar alan bir kurumdan bir akademisyen katılımcı ise dijital ekipsizliğin söz konusu olması, programda bazı canlı derslerin çakışması gibi nedenlerin devam takibi yapılmaması kararına zemin hazırladığını ifade etmektedir. “Kesinlikle yapılmadı. Çünkü bir dijital ekipsizlik söz konusuydu. Bazı öğrenciler bu dersleri gece yarısı asenkron olarak takip edebileceklerdi kayıttan izleyebileceklerdi. Bazısının teknolojisi yoktu. Bazı öğrencilerin 2 tane canlı dersi aynı anda denk geliyordu.” [Ü6 AK]. Başka bir kurumdan bir diğer akademisyen katılımcı, kendi kurumunda devam takibinin aranmadığını, devam takibinin senkron derslere katılım ile ilişkilendirilmesini doğru bulmadığını, uzaktan öğrenene kendi öğrenme tercihlerini yapılandırabilmesi olanağının sunulması gerektiğini ifade etmektedir. “Öğrenci dersten geçebiliyorsa illa canlı derse katılacak diye bir şey yok. Öğrenci kendi öğrenme sürecini geliştirebiliyorsa, derse gel demek de garip oluyor. Bunlar zaten uzaktan eğitimin geçmişten gelen yaklaşımları. Öğrenci belki ders materyaliyle ders çalışarak daha iyi anlıyor.” [Ü8 AK].

Devam takibi yapılması yönünde karar alan bazı kurumlarda bu kararın uygulamada esnetildiği ya da akademisyenlerin inisiyatifine ve dersin özelliğine göre değişkenlik gösterdiği de görülmektedir. Bununla ilgili olarak bir akademisyen katılımcı, internet erişimi olmayan öğrenenlerin göz önünde bulundurularak devam takibinde anlayış gösterilebileceğinin yönetim tarafından ifade edildiğini, dolayısıyla kurumda devam takibinin yapılmadığını düşündüğünü belirtmektedir. “Devam takibinin yapılması bizden istendi. Ama pek çoğunun anlık internet erişiminde sıkıntı olduğu için anlayış göstermemiz de istendi. Yani açıkçası bence devam takibi yapmadık.” [Ü12 AK]. Bir öğrenen katılımcı, devam takibinin şekil itibarıyla yapıldığını, ancak bunun işleme konulmadığını ifade etmektedir. “Devam zorunluluğu var denildiği halde bu derslerden kalmadığımızı gördük.” [Ü1 ÖK]. Bir akademisyen katılımcı da devam takibinin yapıldığını, ancak buna bağlı olarak öğrenenlerin dersten bırakılmadığını, uygulamalı ana dersler açısından ise devamın kesinlikle arandığını belirtmektedir. “Derslere katılmada da hemen hemen tamamında zoom üzerinden yoklama aldık. Kararın bir açık bir de gizli yönü vardı. Çocukları orada tutun. Ama yani bu yüzden de bırakmaya kalkmayın. Ama uygulamalarda hiç gözlerinin yaşına bakmadık. Çünkü biz bir sağlık üniversitesiyiz aynı zamanda derdimiz daha büyük.” [Ü4 AK].

Bazı akademisyenler ise devam takibi yapılması yönünde alınan yönetsel kararı uygulayarak öğrenenleri devamsızlıktan bırakan öğretmenler olduğu gibi, ilgili kararı uygulamayan öğretmenlerin de olduğunu ifade etmektedir. “Bazı hocalar bıraktı mesela devamsızlıktan bazıları bırakmadı.” [Ü3 AK]

Bir akademisyen ve bir öğrenen katılımcı, devam takibi bağlamındaki politikaların öğrenen geri bildirimleri sonrasında değişiklik gösterdiğini ifade etmektedir. “Başlarda hocalar sürekli derse girin, yoklama alacağım diyordu. Ama herkesin uygun olacağı saat belli olmadığı için buna biz geri dönüş yaptık. Onlar da bunu kaldırdı.” [Ü2 ÖK] “Canlı ders açıldığı zaman o süre içerisinde öğrenci canlı derste olması gerekiyor ve yoklama alınması şartı getirilmişti öğrenciler bu konuda çok şikayet ettiler sonradan bu uygulamayı kaldırdılar.” [Ü5 AK]

Başka bir katılımcı ise kurumunda önce devam takibi yapılmaması yönünde karar alındığını, öğrenenlerin derse katılımının az olması nedeniyle sonrasında devam zorunluluğu getirildiğini ifade etmektedir. Devam zorunluluğunu uygulamasının senkron derslere katılım veya asenkron derslerin izlenilmesi takibi üzerinden yapıldığını ifade etmektedir. Ancak alınan kararı uygulayan ve uygulamayan öğretmenler olduğunu, ayrıca bu uygulamanın da sağlıklı sonuç vermediğini düşündüğünü, öğrenenlerin senkron derslere bağlandığını fakat kamera zorunluluğu olmaması nedeniyle bu durumu suistimal ettiklerini ve gerçekten orada olup olmadıklarının tespitinin yapılamadığını ifade etmektedir. “Devamsızlık çok dikkate alınmadı. Sonra bunun bir problem olduğunu gördük. Başarıda bir düşünüş var senatomuz devam zorunluluğu getirdi. Senkron derslere öğrencilerin, imkânı olmayan öğrencilere de asenkronları en azından 1 kere izleme zorunluluğu getirdi. Orada zaten loglardan görüyorsun öğrenci kaç dk durmuş kaç dk izlemiş. Bazı hocalar uyguladı bazıları uygulamadı. Çok da başarılı bir sistem değildi. Bizim insanımız buna hazır değil. Bir kere kamera açma zorunluluğu yok. Öğrenci dersi açıp gidiyor yatıyor.” [Ü3 AK]

Öğrenen devam takibi yapılan kurumlardaki uygulamalar birbirinden farklılık göstermektedir. Bu bağlamda, kurumdan kuruma değişkenlik gösterebilmekle beraber öğrenenlerin kurumsal hesapları ile senkron derslere ve öğrenme yönetim sistemlerine giriş kayıtlarının izlenmesi “Son dönemde öğrencilerin üniversite hesaplarıyla giriş yapma zorunluluğu getirdik oradan devamsızlıkları tespit edebiliyorduk.” [Ü7 AK], senkron derslere katılımın akademisyen tarafından kontrolü üzerinden takip edilmesi “Öğretmenler kendileri imece usulü ekran görüntüsü alıyor belirli bir yere kadar.” [Ü12 ÖK], ders kayıtlarının izlenmesi/tıklanması üzerinden devam takibi yapılması “İnternet olanakları, teknik yetersizlikler vb. nedenlerle senkron derslere katılmayan öğrenciler ise daha sonraki bir zamanda ilgili derslere asenkron olarak katılım sağlayarak kayıtlı dersi izleyebilecekler ve derse devam etmiş sayılacaklardır.” [Ü1 GK] gibi uygulamalara gidildiği görülmektedir.

Pandeminin Seyrinin Hafiflediği Dönemlerde Tercih Edilen Eğitim Modelleri

Pandeminin ilk kez ortaya çıkmasıyla zorunlu olarak hayata geçirilen Acil Uzaktan Öğretim sürecinin devamında kurumlar kendi inisiyatifleri doğrultusunda eğitim modellerini şekillendirmiştir. Pandeminin seyrinin hafiflemeye başladığı sonraki dönemlerde, bazı dersler için çevrimiçi ve yüz yüze eğitim seçenekleri sunan, uzaktan eğitime belirli programlarda devam edilebileceği yönünde planlamalar yapan kurumlar olduğu gibi, çevrimiçi eğitim uygulamalarından tamamen vazgeçen kurumların da olduğu görülmektedir. “Yüz yüze eğitime geçilme sürecinde dahi, belirli programlarda ve derslerde destekleyici bir yöntem olarak uzaktan eğitime devam edilebileceği düşünülmektedir.” [Üniversite 3 Uzaktan eğitimde kalite güvencesi ek raporu, 2020] “Seçmeli derslerimiz uzaktan. Şu an 11 tane ders alıyorum bunun 7 tanesi yüz yüze 4 tanesi online. Fakültemizin belirlediği dersler var. Ders seçimi kısmında bu belirtiliyor. Ben istersem özellikle kendim seçebiliyorum. Öğrenciler istediği gibi seçebilir.” [Ü6 ÖK] “1. Dönem hibrit sistemi yapıldı. %40 online, %60 yüz yüze. Ya da %60'a %40 bazı yerlerde ya da %50-%50 gibi bazı şeyler oldu. Ondan sonra 2. Dönem bir anda kesti online sistemi. Bir dahaki olabilecek bir durumda sen niye beni bir anda kestini ki?” [Ü5 ÖK]

Organizasyonel Yapılanma

Araştırma bulgularına göre Acil Uzaktan Öğretim sürecinde yükseköğretim kurumlarındaki organizasyonel yapılanmanın çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Acil Uzaktan Öğretim sürecini; merkezi bir yapılanmayı benimseyerek, Rektörlük, Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi ve/veya Bilgi İşlem Merkezi üzerinden yürüten kurumlar olduğu gibi fakülte/yükseköğretim temelli uzaktan eğitim temsilcilikleri ve uzaktan eğitim destek birimleri oluşturarak yürüten, kısmen daha dağıtık yapılanmalara sahip kurumların da olduğu görülmektedir. “Merkezi bir uzaktan eğitim süreci yönetildi. Koordinasyonu sağlayan daha çok uzaktan eğitim ve bilgi işlem, 2 birim üzerinden süreç yönetildi.” [Ü13 AK]. “Üniversitemizde uzaktan eğitim-öğretim süreci Rektör, ilgili Rektör yardımcısı ve UZEM Müdürü başkanlığında yürütülen Uzaktan Eğitim Komisyonu tarafından yönetilmekte. Bu bağlamda işleyişin daha sağlıklı olması açısından bütün birimlerden Uzaktan Eğitim Komisyonuna karşı sorumlu olan UZEM temsilcileri belirlenmiş olup, sistemin işleyişi ile ilgili gerek birim amirleri ve gerekse birim UZEM sorumlularından gelen talepler anlık olarak değerlendirilip gerekli müdahaleler ve iyileştirmeler yapılmaktadır.” [Üniversite 3 Kurum iç değerlendirme raporu, 2020]

Bazı akademisyen katılımcılar, öncesinde daha pasif durumda olan uzaktan eğitim merkezlerinin, uzaktan eğitim alanında donanımlı insan kaynağının aktarılması ile revize edildiğini ifade etmektedir.

“Şu anda bizim uzaktan eğitim merkezimizin yöneticilerinin tamamı bilgisayar teknolojileri eğitimi alanından uzaktan eğitimle ilgili doktora düzeyinde çalışmalar yapmış kişiler oldular. Oysa öncesinde öyle değildi. O yüzden kurum avantajlı duruma geçti.” [Ü9 AK]. Bir akademisyen katılımcı ise görev yaptığı kurumda uzaktan eğitim merkezinin pandemi süreciyle birlikte kurulduğunu belirtmektedir. “Rektörlük hemen uzaktan eğitim merkezi kurdu. Bu alanda deneyim sahibi personeli oraya görevlendirdi. Burası üzerinden koordinasyonu sağladı.” [Ü2 AK]. Bir diğer katılımcı, görev yaptığı kurumda paydaş görüşlerinin alınarak, gereksinimler ve problemler odaklı bir Acil Uzaktan Öğretim sürecinin yürütüldüğünü belirtmektedir. “Kararlar tüm paydaşlarca beraber alındı. Diğer kurumlarda kararlar yukardan indi ancak burada aşağıdan yukarıya doğru gitti. Her Pazartesi toplantı yapıyoruz. Mevcut duruma bakıyoruz, yönetime tavsiyede bulunuyoruz. Bu tavsiyeler en aşağıdan geldi. Öğrencinin ifade ettiği görüşü bile tavsiye olarak alıp yönetime sunduğumuz süreçler oldu. Bu yüzden daha yapıcı bir sürecimiz olduğunu düşünüyorum.” [Ü6 AK]

Bunların yanı sıra, Acil Uzaktan Öğretim işlerini yönetmek ve koordine etmek amacıyla uzaktan eğitim komisyonu kurulduğunu ifade eden kurumlar, öğrenenlerin de Acil Uzaktan Öğretim süreci koordinasyonunun bir parçası olduğunu ifade eden öğrenen katılımcılar bulunmaktadır. “Üniversitemizde uzaktan eğitim işlerini yönetmek ve koordine etmek amacıyla Uzaktan Eğitim Komisyonu kurulmuştur.” [Ü11 GK]. “Bir tane başkanımız vardı. Sınıf başkanı olarak o bütün bu işlerde görev aldı. Uzaktan yapılan canlı yayınlar olsun, onların koordinatörlüğünü yaptı.” [Ü2 ÖK]

Araştırma bulgularına göre ilgili süreçte alınan kararların uygulanmasının izlenmesi ve denetimi için kurullar oluşturan kurumların yanı sıra uygulamaların denetimi bağlamında herhangi bir kontrol mekanizması oluşturulmayan kurumlar da söz konusudur. “Her birimde uzaktan öğretim izleme ve değerlendirme koordinasyon kurulları oluşturulacaktır. Bu kurullar ilke ve esasların sağlıklı uygulanmasından birinci derece sorumludur.” [Ü2 GK]. “Online süreci tamamen bize bıraktılar diyebilirim. Üniversite bize güvendi ya da güvenmek istedi diyebilirim. Bir tek bu canlı ders sürecinde değil diğer süreçlere ilişkin de bir takım kurumsal yapı sıkıntıları yaşıyor.” [Ü10 AK]

Denetim bağlamında bir akademisyen katılımcı, yönetim tarafından belirlenen ders süresinin altında ders yapılması durumunda ek ders hakkı elde edilemediğini ifade etmektedir. “Dersler 40 dkya çıkartıldı. Eğer 40 dk altında işlemişseniz tekrar ders talep ediyorlar ya da ek dersinizi şey yapmıyorlar.” [Ü5 AK]. Başka bir katılımcı, kurumun kendi öğrenme yönetim sistemi üzerinden gerçekleştirilmeyen canlı dersler için kanıt sunulması gerektiğini belirtmektedir. “Eğer öğretim üyeleri üniversitemizin otomatik olarak kayıt altına aldığı canlı dersler dışında platformlarda dersler

yapmışlarsa, Zoom gibi, Teams gibi onların kayıtları yönetim tarafından talep edildi.” [Ü9 AK]. Bir başka katılımcı ise derslerin yapılıp yapılmadığının takibi için sisteme gözlemci statüsünde bir görevli tanımlandığını, ayrıca her hafta yapılan/yapılmayan derslere ilişkin bir form doldurarak ilgili birime teslim etmeleri gerektiğini ifade etmektedir. “Kayıt yapılması istendi özellikle. Derslerin yapılıp yapılmadığını denetleme noktasında başka hocaların Google Classroom platformunda atandığını gördüm. Gözlemci statüsünde. Her hafta dersimi yaptım şeklinde işaretlediğimiz bir formu anabilim dalı başkanlığına göndermemiz istenmişti.” [Ü13 AK]

Hizmet İçi Eğitimler

Araştırma bulgularına göre Acil Uzaktan Öğretim sürecinde bazı kurumlarda uzaktan eğitimde; kalite, etkileşim, motivasyon, ders tasarımı, özel gereksinimli öğrenenler, öğretici yeterlikleri, ölçme değerlendirme, uzaktan öğrenenin bilişsel yükü, öğrenme yönetim sistemi etkinliği ve öğrenme analitikleri, ölçme değerlendirme yöntemi olarak örneklerle e-portfolio, çevrimiçi sınavlar ve sınav güvenliği, soru hazırlama teknikleri, pandemi sonrası uzaktan eğitim, öğrenci etkileşim sistemi: Socratic, Zoom ile oylama ve takım çalışması, dijital etkileşim araçları: Edpuzzle ve Polleverywhere, öğrencilerle çalışmak için Google Drive, Moodle araçları; soru cevap forum, quiz, anket ve geribildirim, çevrimiçi eğitim deneyimleri paylaşımı, Wacom grafik tablet kullanımı, temel Zoom/Moodle kullanımı gibi konularda çevrimiçi seminerler/bilgilendirmeler sunulduğu anlaşılmaktadır. İlgili bulguların bir kısmı Üniversite 6, 7 ve 9'a ilişkin günlük kaydından elde edilmiş, bulgular uygun formda olmadığı için doğrudan alıntılarla sunulamamıştır. “UZEM tarafından 28 -29 Eylül 2020 tarihlerinde çevrimiçi Uzaktan Öğreticilik Eğitimi düzenlenecektir. Sistem kullanımına yönelik bilgi verilecektir. Ayrıca uzaktan eğitim ders materyali hazırlama, uzaktan eğitimde özel gereksinimli öğrencilere yönelik farkındalık ve ölçme değerlendirme uygulamaları konusunda alan uzmanları tarafından eğitimler verilecektir.” [Ü13 GK]. “Sistem oryantasyonu, LMS nasıl kullanılır? Sanal sınıf nasıl kullanılır? etkileşimi artırma stratejileri, pandemi sonrası uzaktan eğitim için kurgu. Etkili uzaktan eğitim dersi nasıl gerçekleştirilir. Uzaktan eğitimde motivasyonun önemi, uzaktan eğitimde ölçme değerlendirme, uzaktan eğitimde ders tasarımı noktasında bir eğitim daha. Bunları canlı olarak gerçekleştirdik fakat sonrasında da LMS sisteminde tüm hocalarımızda bu ders tanımlıdır.” [Ü6 AK]. “Uzaktan ölçme değerlendirme, uzaktan eğitimin özellikleri, bu dönemde kriz yönetimi, öğrencinin yönetimi konusunda hep seminerler gerçekleştirdik. Video içeriklerinin bir ders gibi 50dk olamayacağını. Süre sınırlaması getirdik. Bir de mesela en çok şeyin üzerinde durduk öğrenci iş yükünün. Hoca şahane kaynak hazırlamış çocuk bunu çalışsın demiş. Bir hesap yapıyorsunuz çocuğun bütün hafta o derse çalışması gerekiyor. Hocaları bu konularda uyardık.” [Ü4 AK]

Bazı katılımcılar ise kurumlarında gerçekleştirilen eğitimlerin sadece sistem tanıtımı ve kullanımı ile sınırlı kaldığını, pedagojik bağlamda herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmektedir. “Üniversiteye yeni alınan görüntülerin kullanılması, forumların ne olduğu, nereden erişilebileceği konusunda kısa bilgilendirme dokümanları hazırlandı. Ama onu bir hizmet içi eğitim olarak değerlendiremiyorum. Çünkü işte hiçbirimiz şeyi öğrenmedik, öğrencileri derse nasıl daha aktif katabiliriz? Onları nasıl öğrendirebiliriz? Uzaktan eğitimin yani gerçekte uzaktan eğitim dediğimizde kastetmemiz gereken uzaktan eğitime ilişkin bir eğitim almadık.” [Ü9 AK]. Diğer bir kurumda görev yapan bir katılımcı ise hizmet içi eğitimler yapılsa da yeterli katılımın olmadığını düşündüğünü belirtmektedir. “Hizmet içi eğitim noktasında bu tür eğitimler yapılmaya çalışıldı açıkçası. Ama ben çok büyük katılımlar olduğunu düşünmüyorum. Herkes kendi çevresinde küçük video destekleri sayesinde krizi çözme odaklı gittiğini düşünüyorum.” [Ü13 AK]

Doküman analizinden ve araştırmacı günlüğünden elden edilen bulgulara göre bazı kurumlarda sertifikalandırılmış hizmet içi eğitimler sunulduğu görülmektedir. Bu bağlamda bir kurumda; Uzaktan eğitim, yöntem, model ve yaklaşımlar, Uzaktan eğitimde öğretim tasarımı, Eğitsel materyal geliştirme, Uzaktan eğitim sistemi bilgilendirme, Sunum hazırlama yöntem ve teknikleri, Eğitimde ölçme ve değerlendirme: Temel kavramlar ve güncel yaklaşımlar, Uzaktan eğitimde sınıf/ders yönetimi, İş birliği, iletişim ve etkileşim süreçlerinin yönetimi gibi konulara ilişkin ayrı ayrı sertifikalandırılma uygulandığı görülmektedir. “Uzaktan Eğitim, Yöntem, Model ve Yaklaşımlar”, “Uzaktan Eğitimde Öğretim Tasarımı”, “Eğitsel Materyal Geliştirme, Uzaktan Eğitim Sistemi Bilgilendirme, Sunum Hazırlama Yöntem ve Teknikleri”, “Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme: Temel Kavramlar ve Güncel Yaklaşımlar”, “Uzaktan Eğitimde Sınıf/ Ders Yönetimi”, “İş Birliği, İletişim ve Etkileşim Süreçlerinin Yönetimi” konularında toplam 801 eğitime eğitim verilmiş olup eğitime katılanlara ilişkin sertifika ve katılım belgeleri Sürekli Eğitim Merkezi tarafından hazırlanmıştır.” [Üniversite 2 Kurum içi değerlendirme raporu, 2020]. Aynı kurumda görev yapan bir akademisyen katılımcının ifadelerinden ilgili hizmet içi eğitimlere ilişkin bir bilgisinin olmadığı anlaşılmaktadır. “Hizmet içi eğitim değil de sistemin nasıl kullanılacağına dair videolar hazırlamışlardı.” [Ü2 AK]. Diğer bir kurumda ise daha bütüncül bir anlayışla uzaktan eğitim programı oluşturulduğu görülmektedir. İlgili programda; Öğrenme Yönetim Sistemleri, Web 2.0, Uzaktan eğitimde öğrenci ve ortam özelliklerinin analizi, Uzaktan eğitimde materyal tasarımı, Uzaktan eğitimde öğretim stratejileri, Canlı/Senkron iletişim araçlarının etkili kullanımı, Uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme, Uzaktan eğitimde telif ve fikir hakları, Etik ve güvenlik ve Uzaktan eğitimde ders tasarımı konularına yer verildiği belirtilmektedir. “Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü (BÖTE) iş birliğiyle “Uzaktan Eğitim” sertifika programını başlatıyor ve programı akademik personelimizin erişimine sunuyoruz.” [Ü12 GK]. Ayrıca eğitimin içeriğinde senkron ve asenkron

olmak üzere çeşitli etkinlikler tasarlandığı, katılımcıların kendi alanlarına özgü ders tasarımı yapmaları sağlandığı ifade edilmektedir. “Moodle tabanlı sistemde senkron ve asenkron olmak üzere çeşitli etkinlikler kurgulanmış ve sertifikayı alabilmek için katılımcıların kendi alanlarına özgü ders tasarımı yapmaları sağlanmıştır.” [Üniversite 12 Kurum içi değerlendirme raporu, 2021]

Bunların yanı sıra başka bir kurumda, YÖK’ün Dijital Dönüşüm projesi kapsamında pandemi öncesinde öğretmenlere sunulmaya başlanan Yükseköğretimde Öğrenme ve Öğretme dersinin sunumunun üstlenileceği ve bu dersin tamamlanmasının atama ve yükselmeye bir şart olarak koşulacağı anlaşılmaktadır. “Dijital Dönüşüm kapsamında geçmiş dönemlerde Anadolu Üniversitesi tarafından öğretim elemanlarımıza verilen “Yükseköğretimde Öğrenme ve Öğretme” dersi, 2020-2021 eğitim-öğretim yılından itibaren Üniversitemiz tarafından verilmekte olup sertifikalandırılması da üniversitemizce yapılmaktadır. Ayrıca Akademik Atama ve Yükselme süreçlerinde de bu dersten geçme şartı konulmuştur. Böylece üniversitemiz öğretim elemanları, bu eğitim aracılığıyla edindikleri teknolojik ve pedagojik yetkinliğini uzaktan eğitim sistemine hızlı bir şekilde entegre edebilmektedirler.” [Üniversite 3, Kurum içi değerlendirme raporu, 2020]

Dijital Bölünme Önlemleri

Dijital bölünme önlemleri bağlamında; internet erişimi olmayan öğrenenler için kurumların altyapılarını tüm öğrenenlerin kullanımına sunması, asenkron öğrenme malzemeleri desteğinin sağlanması, adrese basılı materyal gönderimi gibi uygulamalara gidildiği görülmektedir. “Üniversitemiz, 2019-2020 Eğitim Öğretim Yılı Bahar Dönemi Final ve Bütünleme sınavları için uzaktan öğrenimde sağlıklı internet imkânı bulamayan tüm üniversite öğrencileri için merkez ve ilçe kampüslerinde bulunan bilgisayar laboratuvarlarını kullanıma açmıştır.” [Üniversite 3 kurum içi değerlendirme raporu, 2020] “İnternet erişiminde problem yaşama ihtimali olan öğrencilerimiz için OBS’de yeterli sayıda çeşitli ders materyalleri (izlenceler, ders notları, sunumlar vb) mevcut olacaktır.” [Ü2 GK] “Üniversitemizde 2019-2020 bahar döneminde pandemi nedeniyle uzaktan eğitim döneminde uzaktan eğitim sistemine ulaşamayan yaklaşık 30 öğrenciye ders notları posta kargo ile gönderilmiştir.” [Üniversite 1 Kurum içi değerlendirme raporu, 2020]

Veri Gizliliği ve Güvenliği

Araştırma bulgularına göre öğrenenlerin ders esnasında izinsiz kayıt yapmasının önlenmesi, ÖYS sitelerinde kayıtlı öğrenenlerin ve öğretmenlerin kimlik bilgilerinin gizliliğinin sağlanması, Acil Uzaktan Öğretim eğitim sürecindeki tüm verilerin kurum içi sunucularda saklanması ve sunuculardaki verilerin koruma yazılımları ile güvenliğinin sağlanması gibi veri gizliliği ve güvenliği önlemleri alan kurumlar olduğu görülmektedir.

“UZEP ve Moodle platformlarına kayıtlı öğretim elemanları ve öğrencilerin kimlik bilgilerinin gizliliği sağlanmakta ve üçüncü kişiler tarafından erişimi engellenmektedir. Kullanılan uzaktan eğitim sistemleri, ders esnasında öğrencilerin izinsiz bir şekilde kayıt yapmalarına izin vermemektedir.” [Üniversite 3 Kurum iç değerlendirme raporu, 2020] “Uzaktan eğitim verileri ile ilgili tüm kayıtlar üniversitemiz altyapısında depolanması sağlanmıştır.” [Üniversite 13 Kurum iç değerlendirme raporu, 2020] “Bilgi İşlem Daire Başkanlığı tarafından Siber Güvenlik yani internet erişim güvenliği ve güvenilirliği, Kurumsal Güvenlik Duvarı (Firewall) içerisindeki Virüs, Casus Yazılım, Zafiyet, URL Filtresi, DoS, Wildfire (Sandbox), IPS/IDS koruma yazılımları ile sağlanmaktadır. Güvenlik duvarı cihazı olmaması halinde uzaktan eğitim sürecinin zafiyete uğraması ile karşılaşılabilir.” [Üniversite 9 Uzaktan eğitimde kalite güvencesi ek raporu, 2020]

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

YÖK kararları/uygulamaları bağlamında Acil Uzaktan Öğretim süreci ele alınacak olursa, öncelikle pandemiyi ülkemizde görüldüğü 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında eğitime 3 hafta ara verilmesi ve ilgili dönemle sınırlı olmak üzere derslerin uzaktan eğitim ile sürdürülmesi yönünde karar alındığı görülmektedir. Yükseköğretim kurumlarına göre farklılık göstermekle birlikte ara verilme tarihinden bir, iki veya üç hafta sonra Acil Uzaktan Öğretim’e başlanıldığı anlaşılmaktadır. YÖK tarafından sürece yönelik diğer bazı adımların da atıldığı, bu bağlamda öncelikle kurumlara yetki devrinde bulunduğu, örgün eğitimde uzaktan verilebilecek ders oranının artırılması yönünde mevzuat değişikliği yapıldığı, programlardaki derslerin en az %10’unun uzaktan eğitimle yapılması yönünde öneri sunulduğu, gerekli donanım ve internet erişimine sahip olmayan öğrencilere ilgili dönem için kayıt dondurma olanağının sağlandığı ve pandemi sürecindeki eğitim faaliyetlerinin planlanması bağlamında birtakım çalışmalar yayınlandığı görülmektedir. Alınan kararlar ve işe koşulan uygulamalar değerlendirilecek olursa, kurumların farklı tarihlerde Acil Uzaktan Öğretim’e başlamasında ve YÖK’ün yetki devrinde bulunma kararında, mevcut altyapı olanaklarındaki kurumsal farklılıkların etkili olduğu düşünülmektedir. Örgün eğitimde uzaktan verilebilecek ders oranının artırılması yönündeki mevzuat değişikliği ve programlardaki derslerin en az %10’unun uzaktan eğitimle yapılması yönündeki öneri ile uzaktan eğitimin bir eğitim modeli olarak kalıcılık arz etmesine yönelik bir zemin oluşturulduğu sonucuna ulaşılabilir. Bunların yanı sıra gerekli donanım ve internet erişimine sahip olmayan öğrencilere ilgili dönem için kayıt dondurma olanağının sağlanması ile dijital bölünmeye ilişkin geçici bir önlem alınmaya çalışıldığı, yayınlanan çalışmalarla da Acil Uzaktan Öğretim sürecine yönelik yükseköğretim kurumlarına rehberlik sunulduğu sonucuna ulaşılabilir. Ancak dijital bölünme bağlamında alınan önlemin, tüm öğrenenleri yeni eğitim sürecine dahil etme gibi bir işlev göstermek yerine,

yeni eğitim sürecine erişilebilirliği olmayan öğrenenleri pasif kılma gibi bir çözüm ile sınırlı kaldığı ifade edilebilir. Yükseköğretim kurumlarının altyapısı, paydaşları ve kültürü gibi değişkenler bağlamında uzaktan eğitim hazır bulunuşluk düzeyleri göz önünde bulundurulduğunda, YÖK tarafından Acil Uzaktan Öğretim sürecine yönelik rehberlik sunan çalışmalarda önerilerin ise ne kadar somut uygulamalara dönüşebildiği de ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Araştırma bulgularına göre pandemiyi seyrinin hafiflediği dönemlerde uzaktan eğitim uygulamalarından tamamen vazgeçen kurumların söz konusu olması, YÖK önerilerinin tam anlamıyla uygulamaya dönüşemediğini de gösterir niteliktedir.

Araştırmaya dahil edilen kurumlarda Acil Uzaktan Öğretim sürecinde tercih edilen eğitim modelleri incelendiğinde; tüm teorik derslerin uzaktan/mümkün olduğunca uzaktan yapılması, uygulamalı derslerin uzaktan/yüz yüze/ileri bir tarihte yapılması, öğrenen tercihlerini dikkate alarak uygulanacak eğitim modelinin belirlenmesi, Tıp ve Diş hekimliği fakültelerinde yüz yüze eğitim yapılması, ders bazındaki kazanımların dikkate alınarak uygulamalı etkinliklerin yüz yüze, teorik etkinliklerin ise uzaktan yapılması, yüz yüze, uzaktan ya da karma eğitim modellerinden herhangi birinin uygulanması olasılığı göz önünde bulundurularak, her üç durum için ders programı hazırlanması gibi uygulamalara gidildiği görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre uygulanacak eğitim modeli bağlamında alınan kararların ve bu bağlamda sunulan opsiyonların kurumlara göre farklılık gösterebildiği görülmektedir. Uygulanacak eğitim modelinin belirlenmesinde öğrenen görüşünü alma, yüz yüze uzaktan ve karma eğitim uygulanması olasılıklarına dönük üç ayrı ders programı planlaması yapma gibi uygulamaların diğer yaygın uygulamalardan ayrılan bir yapıda olduğu ifade edilebilir. Özellikle aynı uygulamalı derslerin/programların uygulanma şekline yönelik farklı yönetsel kararların söz konusu olabilmesi, öğrenme çıktıları açısından bir kesim için sağlıklı sonuçlar oluşamayabileceğini de gösterir niteliktedir. Dolayısıyla ders/program özelinde uygun eğitim modelinin belirlenmesi, çeşitli gerekçelerle belirlenen uygun eğitim modeline göre hareket edilemediği takdirde de ileriye dönük telafilerin planlanması gibi bir yaklaşımın gözetilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Organizasyonel yapılanma bağlamında, Acil Uzaktan Öğretim sürecini Rektörlük, Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi ve/veya Bilgi İşlem Merkezi gibi birimler üzerinden yürüten kurumlar olduğu gibi fakülte/yükseköğretim temelli uzaktan eğitim temsilcilikleri ve uzaktan eğitim destek birimleri oluşturularak yürüten, kısmen daha dağıtık yapılanmalara sahip kurumların da olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmaya dahil edilen kurumlara göre farklılık göstermekle birlikte, pandemiyle birlikte bünyesinde uzaktan eğitim merkezi kurulan, pasif durumda olan uzaktan eğitim merkezi donanımlı insan kaynağının aktarımı ile revize edilen, Acil Uzaktan Öğretim işlerini yönetmek

ve koordine etmek amacıyla uzaktan eğitim komisyonu kurulan, paydaş görüşlerinin alınarak, gereksinimler ve problemler odaklı bir Acil Uzaktan Öğretim süreci yürütülmeye çalışılan, öğrenenlere de süreçte sorumluluk verilen kurumların olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra, yönetim tarafından belirlenen ders süresinin altında ders yapılması durumunda ek ders hakkı elde edilemeyen, kurumun kendi öğrenme yönetim sistemi üzerinden gerçekleştirilmeyen canlı dersler için kanıt sunulması beklenen, derslerin yapılıp yapılmadığının takibi için sisteme gözlemci statüsünde bir görevli tanımlanan, öğretmenlerin her hafta yapılan/yapılmayan derslere ilişkin bir form doldurarak ilgili birime teslim etmeleri beklenen kurumlar olduğu gibi bu bağlamlarda herhangi bir beklenti içerisinde bulunmayan kurumların da olduğu anlaşılmaktadır. Bulgular değerlendirilecek olursa, organizasyonel yapılanmada merkeziyetçi bir tutumun, fakülte/program bazlı uzaktan eğitim gereksinimlerinin değişkenlik gösterebileceği gerçeğine uygun olmayabileceği ifade edilebilir. Diğer taraftan fakültelere uzaktan eğitim temsilciği atama gibi uygulamalarda ise uzaktan eğitim yeterliği gözetilmeden, sembolik görevlendirmelerle etkili uygulamalar ortaya konulamayacağı belirtilebilir. Bunlara ek olarak, pandemi öncesinde uzaktan eğitime yönelik aktif ya da etkili uygulamaları olmayan kurumların bulunduğu, canlı derslerin takibine yönelik kontrol mekanizmaları oluşturan ve oluşturmayan kurumların olduğu sonucuna ulaşılabılır. Diğer bir ifadeyle, uzaktan eğitime yönelik tecrübe ve yapılanma eksikliği ile Acil Uzaktan Öğretim sürecine dezavantajlı bir durumda başlayan, canlı ders uygulamalarını keyfi uygulamalara bırakan kurumların söz konusu olduğu ifade edilebilir.

Acil Uzaktan Öğretim sürecinde öğrenen hakları bağlamında; tek ders sınav hakkının arttırılması, ön koşul gerektiren ders alımlarında esneklik tanınması ve kredili geçer not/kredisiz geçer not seçeneklerinin sunulması, yüz yüze derslerdeki belirli aktivitelerin ileri bir tarihte tamamlanabilmesi olanağı sunulması gibi öğrenenler açısından bir takım kolaylaştırıcı düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Ayrıca çevrimiçi sınavlara katılmama ile ilgili yapılan tüm mazeret sınavı başvurularının kabul edilmesi gibi uygulamalar da söz konusudur. Araştırma sonuçlarına göre yukarıda ifade edilen uygulamaların kurumlara göre tamamen farklılık gösterdiği, öğrenen hakları bağlamında sürece yönelik herhangi bir düzenleme gerçekleştirilmeyen kurumların da olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle ölçme değerlendirme gibi mezuniyet sonrası süreçlerde de etkili olabilen hususlarla ilgili öğrenen haklarının kurumlar özelinde farklılık göstermesi, adilanelik açısından telafisi olmayan sonuçlar doğurabilir. Ayrıca çevrimiçi sınavların, altyapı sorunları ve teknolojik imkansızlar nedeniyle sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilememesi sonucunda, tüm mazeret sınavı başvurularının kabul edilmesi gibi uygulamalara gidilmiş olabileceği, bu durumun da zaruri olarak bir öğrenen hakkını ortaya çıkarmış olabileceği düşünülmektedir.

Hizmet içi eğitimler bağlamında Acil Uzaktan Öğretim'de; uzaktan eğitime ilişkin çeşitli konularda seminerler/bilgilendirmeler sunulan, eğitimi sadece sistem tanıtımı ve kullanımı ile sınırlı tutan, hizmet içi eğitimlere yeterli katılım gösterilmeyen, konu bazlı sertifikalandırılmış eğitimler sunan, daha bütüncül bir anlayışla sertifikalandırılmış uzaktan eğitim programı sunan kurumlar olduğu görülmektedir. Ayrıca bir kurumda, YÖK'ün Dijital Dönüşüm projesi kapsamında pandemi öncesinde öğrenenlere sunulmaya başlanan Yükseköğretimde Öğrenme ve Öğretme dersinin sunumunun üstlenileceği ve bu dersin tamamlanmasının atama ve yükselmede bir şart olarak koşulacağı anlaşılmaktadır. Araştırma bulguları değerlendirilecek olursa, uzak öğretmen yeterliklerinin geliştirilmesine yönelik farklı kurumsal yaklaşımlar sergilendiği görülmektedir. Bazı kurumlarda sürekliliği ve bütünselliği olmayan bir yaklaşımla hareket edildiği sonucuna ulaşılabılır. Ayrıca uzaktan öğretmen yeterliklerinin geliştirilmesi bağlamında teşvik mekanizmalarının planlanmaya başlandığı ancak henüz yaygın bir uygulamaya dönüşmediği anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra, konu bazında sertifikalandırılmış hizmet içi eğitim sunulan bir kurumda görev yapan bir akademisyenin bu bağlamda bir bilgisinin olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla, sunulan hizmet içi eğitim duyurularının tüm ilgililere sağlıklı bir şekilde ulaşmadığı düşünülmektedir.

Acil Uzaktan Öğretim sürecinde internet erişimi olmayan öğrenenler için; kurumların altyapılarını tüm öğrenenlerin kullanımına sunması, asenkron öğrenme malzemeleri sağlanması (ÖYS üzerinde ders materyalleri), adrese basılı materyal gönderimi gibi kurumlara göre de çeşitlilik gösteren, dijital bölünmeye yönelik birtakım uygulamalar gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak tüm öğrenenlerin merkezi yerlerde ikamet etmiyor olması, dolayısıyla kurumların sunmuş olduğu internet imkanından yararlanma olanağının da olmaması sonucu senkron derslere katılım gösterememesi gibi durumlar göz önünde bulundurulursa, Acil Uzaktan Öğretim'de dijital bölünme bağlamında etkili çözümlerin sunulmadığı sonucuna ulaşılabılır.

Kurumlara göre farklılık göstermekle birlikte veri gizliliği ve güvenliği önlemleri bağlamında; öğrenenlerin dersi izinsiz kayıt altına alabilmesinin önlenmesi, ÖYS sistemlerinde kayıtlı öğrenenlerin ve öğretmenlerin kimlik bilgilerinin gizliliğinin sağlanması, tüm verilerin kurum içi sunucularda saklanması ve sunuculardaki verilerin koruma yazılımları ile güvenliğinin sağlanması gibi önlemler alındığı görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre bu bağlamda herhangi bir önlemler olmayan kurumların olup olmadığına ilişkin net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bazı kurumların, Acil Uzaktan Öğretim sürecinde, sunucuları yurtdışında olan teknolojilerden yararlanması nedeniyle veri gizliliği ve güvenliği hizmeti bağlamında bilgi sunamamış olabileceği düşünülmektedir.

Acil Uzaktan Öğretim’de öğrenen devam takibi ile ilgili olarak; devam takibi yapılması yönünde, yapılmaması yönünde yönetsel karar alan, devam takibi yapılması yönünde yönetsel karar alarak uygulamaya sağlıklı bir şekilde geçirmeyen kurumların olduğu görülmektedir. Ayrıca devam takibi bağlamındaki politikasında öğrenen geri bildirimleri veya uygulamanın sonuçları sonrasında değişikliğe giden, önce devam takibi yapılması yönünde alınan kararın daha sonra yapılmamasına ya da önce yapılmaması yönünde alınan kararın daha sonra yapılmasına dönüştürüldüğü uygulamaların da olduğu görülmektedir. Uygulamalar ele alınacak olursa, devam takibi politikası bağlamında alınan yönetsel kararların kurumlara göre farklılık gösterdiği, aynı kurumda farklı uygulamaların hayata geçirildiği örneklerin bulunduğu, öğrenen geri bildirimlerini dikkate alarak kararlarında değişikliğe giden kurumların olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bunların yanı sıra araştırma bulgularına göre öğrenen devam takibinde; öğrenenlerin kurumsal hesapları ile senkron derslere ve öğrenme yönetim sistemlerine giriş kayıtlarının izlenmesi, senkron derslere katılımın akademisyen tarafından kontrol edilmesi, ders kayıtlarının izlenmesini/tıklanmasının kontrol edilmesi gibi çeşitli yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla devam takibi yapılması yönünde yönetsel karar alan kurumlar arasında bu takibin şekil itibarıyla yapıma yöntemi de farklılıklar göstermektedir. Kurumların devam takibi bağlamında aldıkları kararların olası gerekçeleri değerlendirilecek olursa, devam takibi yapılmaması kararında, öğrenene zaman esnekliği sunulması gibi bir uzaktan eğitim felsefesinin değil, bir kısım öğrenenin gerekli elektronik cihazlara/internet erişimine sahip olmaması gibi teknolojik sınırlılıkların; devam takibi yapılması kararında ise öğreneni sistemde tutmak amacıyla geleneksel yaklaşımın sürdürülmesinin rol oynamış olabileceği düşünülmektedir.

Pandeminin seyrinin hafiflediği dönemlerde tercih edilen eğitim modelleri bağlamında; bazı dersler için çevrimiçi ve yüz yüze eğitim seçenekleri sunan, uzaktan eğitime belirli programlarda devam edilebileceği yönünde planlamalar yapan kurumlar olduğu gibi çevrimiçi eğitim uygulamalarından tamamen vazgeçen kurumların da olduğu görülmektedir. Dolayısıyla YÖK’ün uzaktan eğitim bağlamındaki mevzuat değişikliğine ve derslerin en az %10’unun uzaktan eğitimle yapılması yönündeki önerisine paralel bir anlayışla hareket etmeyen kurumların olduğu ifade edilebilir.

Sonuç olarak, Acil Uzaktan Öğretim sürecinde yükseköğretim kurumlarına göre farklılık gösteren uygulamaların, AUÖ ilkeleri ekseninde ortak bir paydada buluşmasına yönelik ileriye dönük planlamalar yapılması gerektiği düşünülmektedir. Araştırmanın bulguları kapsamında aşağıdaki önerilere yer verilmektedir.

- Pandemi gibi kriz dönemlerinden bağımsız olarak, yükseköğretim sisteminde uzaktan eğitim modeline

kalıcı bir şekilde yer verilmesi. (YÖK’ün uzaktan eğitim bağlamındaki mevzuat değişikliğinin ve derslerin en az %10’unun uzaktan eğitimle yapılması yönündeki önerisinin somut uygulamalara dönüştürülmesi)

- Karma eğitim modeline uygun dersliklerin oluşturulması.
- Yönetici, akademik ve teknik personel istihdamında uzaktan eğitim alan uzmanlığı şartının gözetilerek UZEM’lerin işlevsel hale getirilmesi. Merkezi bir koordinasyonun yanı sıra fakülte/program ihtiyaçlarını gözetilen bir uzaktan eğitim anlayışı için fakülteler özelinde birimler oluşturulması.
- Kurumların canlı ders modülü, sınav modülü, öğrenen bilgi sistemi gibi yapıları içerisinde barındıran kendi yerli Öğrenme Yönetim Sistemleri’ni geliştirmesi. Öğrenen bazında canlı derslere katılım ve asenkron etkinlikleri tamamlama oranları gibi bilgilerin sistem üzerinde erişilebilir olması. Verilerin kurum içinde saklanabilmesine yönelik altyapının geliştirilmesi.
- Uzaktan eğitimde devam şartının aranmaması. Ancak devamlılığın/asenkron etkinliklere katılımın ölçme değerlendirmeye yansıtılması. Devam şartı gibi mevzuata dönük uygulamalar yerine öğrenen katılımının artırılmasını amaçlayan tasarımlara yer verilmesi. Bu bağlamda öncelikli alt eğitim kademelerinden başlanarak öğrenene kendi öğrenme sorumluluğunu üstlenme bilinci aşılması.
- Kriz durumlarında sunulacak olan uzaktan eğitimde, öğrenen haklarındaki kurumsal farklılıkların ortadan kaldırılması. (kredili geçer not/kredisiz geçer not opsiyonu tanınması/tanınmaması vb. uygulama farklılıkları)
- Uzaktan öğreten yeterliklerinin artırılması bağlamında modüler yapıda, uygulamaya dönük ve kapsayıcı eğitsel programların işe koşulması ve eğitimlerin sertifikalandırılması. Atama ve yükselmede uzaktan öğreten sertifikasına sahip olma şartının yaygınlaştırılması.
- İnternet altyapısı, erişimi ve hızı ve uzaktan eğitim teknolojilerine sahip olma bağlamındaki bireysel farklılıkların ortadan kaldırılmasına yönelik önlemler alınması.

Kaynakça

- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Abi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Banathy, B. H. (1996). Systems inquiry and its application in education. In D. H. Jonassen & P. Harris (Eds.), *Handbook of research on educational communications and technology* içinde (pp. 37- 57). New York: Simon & Schuster Macmillan.
- Bassey, M. (1999). *Case study research in educational settings*. Philadelphia: Open University Press.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu [UNESCO] (2020). *Distance learning solutions: More on UNESCO's COVID-19 education response*. Erişim adresi: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse/solutions> (14 Nisan 2020).
- Bozkurt, A., Jung, I., Xiao, J., Vladimirschi, V., Schuwer, R., Egorov, G., ... & Paskevicius, M. (2020). A global outlook to the interruption of education due to COVID-19 pandemic: Navigating in a time of uncertainty and crisis. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), 1-126.
- Burns, M. (2020, 1 Nisan). School, interrupted: 4 options for distance education to continue teaching during COVID-19 [Blog yazısı]. *Global Partnership*. Erişim adresi: <https://www.globalpartnership.org/blog/school-interrupted-4-options-distance-education-continue-teaching-during-covid-19> (21 Nisan 2020).
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (2. Baskı). USA: Sage
- Denic, N. & Zlatkovic, D. (2017). A study of the potentials of the distance learning system. *International Conference on Science and Education*, Antalya, Türkiye, 26-29 Kasım 2017, ss. 30-39. ISBN: 2587-1730.
- Eby, G. (2013). *Yazılım mübendiliği yaşam döngüsü yaklaşımı: Uzaktan eğitim ortamlarının tasarımı*. Ankara: Kültür Ajans
- Erdos, R. F. (1975). The system of distance education in terms of sub-systems and characteristic functions. In LjosR, E. (ed.), *The system of distance education*, pp. 9 – 19. Malmö: Hermods
- Frantz, G. L., & King, J. W. (2000). The distance education learning systems model (DEL). *Educational Technology*, 40(3), 33-40.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology Journal*, 30(4), 364-381.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, 2(105), 163-194.
- Hodges, C., Moore, S., Lockee, B., Trust, T. & Bond, A. (2020, 27 Mart). The difference between emergency remote teaching and online learning [Blog yazısı]. *Educause*. Erişim adresi: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning> (5 Nisan 2020).
- Holmberg, B. (1995). *Theory and practice of distance education*, (2nd Ed). New York: Routledge.
- Karadağ, E. & Yücel, C. (2021). *Türkiye üniversite memnuniyet araştırması [TÜMA] 2021*. Üniar Yayınları. Erişim adresi: https://f903aba4-e11a-4804-93a8-aa17928bdbe0.filesusr.com/ugd/779fe1_9715270bb264da3b51ec6c34e622322.pdf (2 Kasım 2021).
- Kaya, Y. & Işık, R. (2021). COVID-19 pandemisinin ilk döneminde uygulanan zorunlu uzaktan eğitim sisteminin hemşirelik eğitimine katkısı ve zorlukları: nitel bir çalışma. *Journal of Education and Research in Nursing*, 18(1), 76-84.
- Lassoued, Z., Alhendawi, M. & Bashitialshaaer, R. (2020). An exploratory study of the obstacles for achieving quality in distance learning during the COVID-19 pandemic. *Education sciences*, 10(9), 232.
- Maxwell, J. A. (2008). Designing a qualitative study. *The SAGE handbook of applied social research methods*, 2, 214-253.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Moore, M. G. & Anderson, W.G. (2003). *Handbook of distance education*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Moore, M. G. & Kearsley, G. (2011). *Distance education: A systems view of online learning*. USA: Wadsworth.
- Moore, M. G., & Kearsley, G. (2012). *Distance education: A systems view of online learning*. USA: Wadsworth.
- Pope, C., Ziebland, S. & Mays, N. (2006). Analysing qualitative data. *Qualitative Research in Health Care*, 63-81.
- Saba, F. (2013a). Building the future: A theoretical perspective. In M. G. Moore (Ed.). *The Handbook of distance education*, (3rd Ed.) (pp 49-65). New York, NY: Routledge.
- Saba, F. (2013b). *Planning and managing distance education systems: complex systems*. Distance-Educator. Erişim adresi: <https://distance-educator.com/planning-and-managing-distance-education-systems-complex-systems/> (14 Ocak 2021).
- Sarı, T., Yeşilyaprak, T., Sert, H. P., Demirhan, H., Koçyiğit, D., Kebapçı, T. Y., & Öztürk, M. H. (2022). Bir meslek yüksekokulunda pandemi sürecinde uzaktan eğitimin değerlendirilmesi. *Sağlık Hizmetleri ve Eğitimi Dergisi*, 6(1), 10-16.
- Smith, D. (1990). Beyond contingency planning: Towards a model of crisis management. *Industrial Crisis Quarterly*, 4(4), 263-275.
- Simonson, M., Smaldino, S. & Zvacek, S. (2015). *Teaching and learning at a distance: Foundations of distance education*, (6th Ed.). North Carolina: IAP
- Song, L., Cai, Q., Hong, H., Liu, X., Jin, L. & Li, Q. (2020). Professional learning under the pandemic: A self-study of five teachers educators' experiences of transitioning to emergency remote teaching. Ferdig, R.E., Baumgartner, E., Hartshorne, R., Kaplan-Rakowski, R. & Mouza, C. (Eds), *Teaching, Technology, and Teacher Education During the COVID-19 Pandemic: Stories from the Field* içinde (s. 151-156). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE). Erişim adresi: <https://www.learnedtechlib.org/p/216903/> (10 Şubat 2021).
- Stake, R. R. (2005). Case studies. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research* (Third edition). London: Sage
- Şahin, M. (2021). Opinions of university students on effects of distance learning in Turkey during COVID-19 pandemics. *African Educational Research Journal*, 9(2): 526-543.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi
- Yin, K. R. (1981). The case study as a serious research strategy. *Knowledge*, 3(1), 97-114.
- Yin, K. R. (1994). *Case study research: Design and methods* (2nd ed.). USA: Sage
- Yin, K. R. (2003). *Case study research: Design and methods* (4th ed.). USA: Sage
- Yusuf, B. N. (2020). Are we prepared enough? A case study of challenges in online learning in a private higher learning institution during the COVID-19 outbreaks. *Adv. Soc. Sci. Res. J.*, 7, 205-212.
- Yükseköğretim Kalite Kurulu [YÖKAK] (2020a). *Pandemi döneminde uzaktan eğitim*. Erişim adresi: Yükseköğretim Kalite Kurulu (yokak.gov.tr) (25 Mart 2022).
- Yükseköğretim Kalite Kurulu [YÖKAK] (2020b). *Yükseköğretimde uzaktan eğitim ve kalite güvencesi sistemi*. Erişim adresi: Yükseköğretim Kalite Kurulu (yokak.gov.tr) (25 Mart 2022).

- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2020a). *Koronavirüs (COVID-19) bilgilendirme notu: 1*. Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/coronavirus_bilgilendirme_1.aspx (10 Nisan 2020).
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2020b). Yükseköğretim Kurulu (2020, 3 Mayıs). *YÖK'ten salgın sürecinde üniversitelerdeki uzaktan eğitimin bir aylık durum tespiti*. Erişim adresi: <https://covid19.yok.gov.tr/sayfalar/haberduyuru/uzaktan-egitime-yonelikdegerlendirme.aspx> (23 Nisan 2021).
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2020c). *YÖK'ten üniversite öğrencileri için kayıt dondurma ve erteleme hakkı*. Erişim adresi: <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/05-universite-ogrencileri-icin-kayit-dondurma-karari.pdf> (16 Aralık 2021).
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2020d). *YÖK'ten küresel salgın ile mücadele sürecinde yeni düzenlemeler-II*. Erişim adresi: <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/23-kuresel-salgın-ile-mucadele-gerçekleşen-yapısal-duzenlemeler-2.pdf> (16 Aralık 2021).
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2020e). *Küresel salgında yeni normalleşme süreci*. Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2020/kuresel-salgında-yeni-normalleşme-sureci-2020.pdf> (16 Aralık 2021).
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2020f). *YÖK başkanı Saraç üniversitelerde verilecek olan uzaktan eğitime ilişkin açıklama yaptı*. Erişim adresi: <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/03-uzaktan-egitime-iliskin-alinan-karar.pdf> (16 Aralık 2021).
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2020g). *YÖK bünyesinde uzaktan öğretim politikaları komisyonu oluşturuldu*. Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/uzaktan-egitim-politikalari-komisyonu-kuruldu.aspx> (11 Temmuz 2021).
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2020h). *Pandemi sürecinde üniversitelerimizdeki çalışmalar*. Erişim adresi: <https://covid19.yok.gov.tr/pandemi-surecinde-universitelerimizdeki-calismalar> (11 Temmuz 2021).
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2020ı). *Yükseköğretim kurumlarımızdaki 2020-2021 eğitim ve öğretim dönemine yönelik açıklama*. Erişim adresi: <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/28-yuksekogretim-kurumlari-2020-2021-egitim-ve-ogretim-donemine-yonelik-aciklama.pdf> (16 Aralık 2021).
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2021a). *Küresel salgında eğitim ve öğretim süreçlerine yönelik uygulamalar rehberi*. Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/Documents/kuresel-salgında-egitim-ve-ogretim-sureclerine-yonelik-uygulamalar-kilavuzu-2021.pdf> (yok.gov.tr) (3 Aralık 2021).
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2021b). *Pandemi sürecinde online eğitimin verimliliğine ilişkin öğretim elamanı anket raporu*. Erişim adresi: <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/anketler/ogretim-elmani-anket-sonuclari.pdf> (3 Aralık 2021).
- Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (2021c). *Pandemi sürecinde online eğitimin verimliliğine ilişkin öğrenci anket raporu*. Erişim adresi: <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/anketler/ogrenci-anket-sonuclari.pdf> (3 Aralık 2021).

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / *This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.*

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ıma aittir. TÜBA, yayınlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / *Publisher's Note: The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Turkish Academy of Sciences (TÜBA). Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). TÜBA remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.*